

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Qvartum

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Titulus XXI. De secundis nuptiis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74533](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74533)

legat. l. 4. §. 1. ff. de doli mali & metus except. l. i. jure
 5. §. si cum, ff. eod. tit. l. quæris ff. de pactis dotal. l.
 divorcio, §. ob donationes, ff. solut. matrim. l. 3. ff.
 de leg. 3. l. 8. ff. ad l. Falcid. juncto Cujac. tract.
 2. ad Afric. in l. 2. ff. de auro & argent. l. 1. §. est &
 aliud, ff. de dote preleg. adhibito Cujac. 6. ad
 Afric. ibi, l. cum quis 38. §. 1. ff. de solut. l. servus
 76. ff. de hered. instit. l. 11. §. 1. ff. de impens. l. 1. C.
 de donat. ante nupt. juncto Fabro lib. 19. conject.
 c. 1. & 2. l. 1. §. si vir, ff. de vi & vi armat. juncto
 Gentili lib. 2. de donat. cap. 30. l. sequens questio ff.
 de leg. 3. junctis Osuald. lib. 5. Donel. c. 6. littera
 G. Gentili lib. 2. de donat. c. 15. l. 6. C. si quis alteri,
 l. ex conventionem, c. de puctis, l. quædam 77. ff. de
 rei vindicat.

17.
 Limitatio-
 nes præsen-
 tis textus.

Sed quia prudentum interpretatione, aut Imperatorum constitutionibus nonnullæ donationes inter virum & uxorem receptæ sunt, pro coronide hujus commentarii nonnullas ex eis referamus. Et primò religionis causâ, aut sepultura gratiâ donatio facta subsistit, l. si sponsus 5. §. concessa, ff. hoc tit. tum favore religionis, tum ex eo, quod locupletior non efficitur, qui donationem accepit, l. si à marito, C. hoc tit. docent Gentil lib. 2. de donat. c. 7. Gutherus de jure manuum lib. 3. c. 7. Ob easdem etiam rationes servus ritè donatur manumissionis causâ, l. quod autem, §. penult. & ult. ff. hoc tit. l. definit. ff. solut. matrim. l. servus 76. ff. de hered. instit. Paulus lib. 2. sentent. tit. 23. §. 2. docent Gentil. lib. 2. c. 9. donationes etiam ad restauracionem domus incendio consumptæ, & ad redemptionem captivorum receptæ sunt, l. sed si mors 13. §. 1. l. quod si vir 14. ff. hoc tit. D. Joseph de Retes de donat. inter, c. 5.

n. 19. Item honoris causâ donare permiffum est, ut li obtinendæ dignitatis gratiâ ab uxore aliquid donatum est, l. quod adipiscendæ 40. ff. de donat. inter, vel ad processus dignitatis, l. 43. ff. eod. de quorum jurium expositione videndi sunt Gentil. lib. 2. de donat. inter, c. 4. & 5. Meril. lib. 2. observ. c. 6. Valconcellus lib. 3. resp. c. 17. vel si pro itinere faciendo, vel vecturis in eo solvendis aliquid donetur, l. si quis pro uxore, ff. de donat. inter, l. inter socerum, §. convenit, ff. de pact. dotal. Gentil. dicto lib. 2. c. 6. Retes d. c. 5. Item valida est donatio facta disciplina causâ ad erudiendos servos, l. si id quod donatum, §. 1. etiam munera modica tempore natalitii dari solita donari valent, l. sed si vir, §. penult. ff. hoc tit. quam illustrat Gentil. d. lib. 2. c. 10. Amaya in l. unic. C. de oblat. votor. lib. 10. etiam donationis causâ potest conjux conjugi permittere promissum ulum vestium, l. si vir, ff. hoc tit. etiam mutæ donationes, sive recipiæ inter conjuges factæ subsistunt, l. 7. §. 2. l. cum hic status 32. ff. hoc tit. §. si ambo. Prosequuntur alios similes casus Gentil. d. lib. 2. per totum, Retes d. c. per totum. Illud non est omittendum, apud nos valere donationem inter virum & uxorem constante matrimonio; dum tamen fiat elapso anno, & liberi suscepti non sint, ut constat ex l. 3. tit. 12. lib. 3. fori: qua lege jus commune correctum esse testatur Gomez in l. 52. Tauri, n. 66. Duennas regul. 121. Gutierrez de juram. c. 3. n. 16. sed cum legibus fori judicandum non sit, nisi probato eorum usu, juxta legem 1. Tauri, & docet Didacus Perez in præmio ordin. q. 7. principali, necessariò probari debet illam legem usu esse receptam.

TITULUS XXI.

De secundis nuptiis.

CAPUT I.

(a) Alexander III.

(b) **C**apellanus nihilo minus, quem benedictionem cum secunda tibi constiterit celebrasse, ab officio, beneficioque suspensum, cum litterarum tuarum testimonio, appellatione cessante ad Sedem Apostolicam nullatenus (d) destinare postponas.

NOTÆ.

1. (a) **A**lexander III.] ta etiam legitur in c. unica sub hoc tit. in 2. collect. nullibi tamen exprimitur cui Episcopo rescribat Pontifex, forsân hic refertur pars alterius Decretalis, cujus integrè caremus.
2. (b) **Capellanus.**] Idest parochum, cui ex officio competit nuptiis interesse, & conjugibus benedictionem nuptialem præstare; quo modo accipitur in c. suam, de simonia, c. 2. de regul. in §. compil. c. nullus 30. q. 5. lib. 1. Capitul. Caroli, c. 165. & 166. qui Missam celebrare debet ad eandem benedictionem præstandam. Burchardus lib. 9. Decreti, c. 8. debetque esse proprius parochus; quare olim qui matrimonium contrahebant, interrogabantur cujus territorii essent, cum. 1. Concil. Nannet. apud Carnot. p. 2. Decreti, c. 122. & tunc dicitur conjugium in facie Ecclesiæ celebratum, c. ex renore, qui filii sunt legit. vel in conspectu Ecclesiæ, c. cum inhibito, de clandest. despons. Pot-

est tamen proprius parochus hanc benedictionem committere alii sacerdoti, etiam simplici. Trident. sess. 23. de matrim. c. 15. & in Clement. 1. de priviul. profertur excommunicatio reservata ipso jure contra regulares, qui absque facultate benedictiones nuptiales impendunt. Verùm hujusmodi excommunicationem cessavisse arbitrantur Pellizarius tract. 7. c. 3. sect. 2. n. 9. & alii, quia mutata fuit in suspensionem reservatam Ordinario: quæ reservatio non tollit quò minùs regulares possint ab ea absolvere ex vi suorum privilegiorum, si quæ sunt. An autem parochus excommunicatus, suspensus, vel irregularis possit eandem facultatem delegare, disputant Sanchez lib. 3. de matrim. disput. 21. Barb. de officio Parochi c. 21. & unde parochus dicatur Capellanus, explicant Filescacus in querela Ecclesiæ Gallic. fol. 850. Zerda in advers. sacr. c. 8. Lindembrog, in Glossar. legum antiq. verbo Capella, Petrus Gregorius in cap. 12. de rescript. eod. tit.

(c) **Suspensio**

(c) *Suspensum.* Non tamen suspensionem hanc esse latae sententiae, sed potius ferendae, pluribus relatis docent Sanchez de *matrim.* lib. 7. dist. 81. n. 27. Bonac. Castropalao & Philicius, quos refert & sequitur Gibalinus in *synopsi censur. littera N. n. 4.* Et hodie arbitrariè esse puniendum, tenet Barb. de *potest. Episc.* alleg. 92. num. 184.

(d) *Destinare.* Missionem hanc ad Sedem Apostolicam sublatam esse à Joanne XXII. docuerunt Covarr. in 4. 2. p. c. 8. §. 11. Barb. d. allegat. 32.

COMMENTARIUM.

4. *Conclusio refertur, & probatur.*

EX hoc textu talis communiter deducitur assertio: *Secunda nuptia non sunt benedicendae.* Probat eam textus in c. final. 23. dist. 6. videtur hoc tit. Joannes XXII. in *exiravag. Concerationi*, quam refert Didacus Perez in l. 5. tit. 1. lib. 5. ord. D. Ambrosius in *epist. 1. Pauli ad Timoth.* c. 3. ubi exponens illa verba, *Sint unius uxoris viri*, ait: *Homini enim unam uxorem decrevit Deus, cum qua benedicatur; nemo enim cum secunda benedicatur.* Hilar. in *epist. 1. ad Cor.* c. 7. *A Deo prima nuptia sunt, secunda permissa sunt: demique prima nuptia sub benedictione Dei celebrantur solenniter, secunda autem etiam in presenti carent gloria.* Optatus l. 6. ubi expendens praesentem à Donatistis illatum sacris Virginitibus secundò per eos consecratis: *Hoc, inquit, nec mulieres patiuntur, quia carnaliter nubunt, ex quibus si alicui maritum mutare contigerit, non reperitur illa temporalis festivitas, non in altum tollitur, non populi frequentia frequentatur.* Innocent. I. in *epist. ad Viricum Rorhomag.* c. 6. D. Augustin. *serm.* 243. de tempore, D. Isidorus de *divinis officiis* c. 19. Illustrant ultra congestos à Cenedo ad *Decret. collect.* 49. Barb. in *praesenti*, & de officio parochi c. 21. n. 102. P. Greg. l. 3. part. 1. tit. 21. c. 2. Hunnius in *Encyclop.* p. 3. tit. 13. Aeneas Robert. l. 1. *rer. judic.* c. 18. & l. 2. c. 7. Transiera de *polygam.* q. 50. in fine. Marcel. Donat. ad *Trebel. Pol.* tom. 6. *thesaur. cruciat.* fol. 1003. Gibalinus de *censur. in synopsi*, lit. M. n. 4. D. Randoly in *calitur.* 30. q. 5. c. 9. per tot. P. Greg. lib. 9. *synag.* c. 26. Turrianus lib. 3. pro *epist. Pontif.* c. 3. Bellarmin. de *matrim.* lib. 2. c. 9. Landmeter, lib. 1. de *veteri cleric.* c. 101. Mendoza lib. 3. *Concil. liber.* c. 66. Vighellius in *meth. juris canonici*, fol. 493. Crespetius in *summa*, verbo *Nuptia secunda.*

5. *Propositio ratio dubitandi.*

Sed pro dubitandi ratione in praesentem assertionem sic insurgo: Tam secundae, quam primae nuptiae continent sacramentum legis gratiae, & ab Ecclesia approbatae reperiuntur, ut legitur in c. *penult. & ult. hoc tit.* aliisque juris auctoritatibus ibi adducendis. Sed primae nuptiae benedicuntur ex praeepto Ecclesiae, c. *nos fratres*, 30. q. 5. Trident. *sess.* 24. de *reform. matrim.* c. 1. & statim illustrabimus: ergo & secundae benedici debent, ne hac benedictione illis denegata credatur, sacramentum non contineri, ut falso assererat Kemnitijs relatus à Bellarmino de *matrim.* c. 9. Accedit, non omnia sacramenta, & sacramentalia, quae characterem non praestant, ut conferunt Baptismus, Confirmatio, & Ordo, iterabilia sunt: sed benedictio, quae à sacerdotibus conjugibus praestatur, non imprimit characterem: ergo iterari potest eidem conjugii secundò nubenti.

6. *De sacris ceremoniis in nuptiis.*

Qua dubitandi ratione non obstante, vera est praesens assertio, pro cuius expositione scire oportet, etiam apud Gentiles matrimonium non sine sacris ceremoniis, divinisque precationibus celebrari solere. Cicero pro Cluentio, ibi: *Nubit gentis Genti-*

nero socrus nullis auspiciis, nullis auctoribus, Val. *l. 1. Max. lib. 2. c. 1.* praecipue in tribus diebus nuptiarum; quorum primus appellabatur Desponsalia, quia in eo sponsalia fiebant auspicio capto à turture & cornice. Cicero *lib. 2. de divin.* Valerius *dicto c. 1.* quia utrumque animal aded usui conjugii studiosum est, ut uno mortuo superstes nullius conjunctionem habeat. Post auspicia sacra celebrabant. Ulpianus in *fragm. tit. 9.* Farte convenitur in manum certum verbis, & testibus decem praesentibus, & solenni sacrificio facto, in quo panis quoque farreus adhibebatur. Terentius in *Pbormione, actu 4. scena 4. ibi: Spatium apparandis nuptiis, vocandi, sacrificandi dabitur.* Secundus dies Decubatio dicebatur, eo quod deducebatur sponsus in domum soceri à paranymphe, si futura uxor virgo erat (est paranymphe pronubus, sive aufpex ex parte viri, sicut ex parte feminae pronuba adhibetur;) si autem sponsa vidua fuisset, ea deducebatur ad sponsum à pronubo, seu nymphagogo. In limine ignis, & aqua apponebantur; utrumque sponsi manu tangebant; ipsa nupta ejusdem aspersione lustrabatur. Quo respexit Conlultus in l. *Scia 66. §. virgini. ff. de donat. inter. ibi: Priusquam aqua, & igni acciperetur.* Tertius dicebatur Repotia, quasi nuptiarum appendix: in eo affines convivium instaurabant, in eoque uxor in domum mariti deducebatur, vel in ejus hortos, ex d. §. *Virgini*, ubi nuptias celebrari nonnulli existimarunt, quia Venus nuptiarum praeses (testibus Homero in *Iiade*, Pausania in *Messanaeacis*;) eadem putabatur Dea hortorum. Varro *lib. 4. de ling. Latina*, & *lib. 1. de re rustica*: & sacerdotem Cereris per sacram orationem matrimonio jungere sponso refert Plutarchus in *praeept. conub.* Et quia credebant Junonem nuptiis praesse, illi sacrificare solebant nuptiarum die, accersito sacerdote, qui bilem ab hostia avellebat, ac iuxta aram infodebat, ut ostenderet sine ira, odio, & amaritudine esse oportere conjuges. Christophorus ad *primum Aeneid. Virgil. versu 14. metuentis.* Servius in 3. *Aeneid.* De quibus nuptiarum sacrificiis susè agunt A. Hothom. de *ritu nupt.* cap. 29. Gutherus de *veteri jure Pontif.* lib. 4. c. 6. Landmeter. de *veteri monach.* lib. 2. cap. 101. Rosinus *lib. 5. antiquit.* cap. 37. ubi Demsterus.

7. *De origine & usu benedictionis nuptialis.*

Sed Ecclesia meliori ducta exemplo, & majori ratione, benedictionem sacram adhibet in ipsis nuptiis celebrandis. Nam Deus Dominus noster dum creavit Adamum & Evam, benedictionem nuptialem, & dotem, ac munus conjugii tribuit, ut refertur *Genes. cap. 1. vers. 28. & 29.* & narrat Spondanus in *annal. sac. die 6. n. 19.* Et Raguel cum filiam suam Tobiae juveni copulasset, hanc benedictionem injunxit: *Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, qui vos junxit, & ipse conjugat vos, impleatque benedictionem suam in vobis.* *dic. c. 7. Tobia.* Et non esse novellae institutionis in Ecclesia benedictionem hanc, constat ex Tertul. *lib. 2. ad uxorem*, qui circa finem disciplinæ, & praxi Ecclesiae edoctus, ita scribit: *Unde sufficiens ad enarrandam felicitatem matrimonii, quod Ecclesia conciliat, & confirmat oblatio, & obsignatum Angeli renunciant.* Et de *judic. cap. 4. & de monogam. cap. 11.* D. Ambros. *lib. 9. epist. 10.* Et cum ipsum conjugium velamine sacerdotali, & benedictione sanctificari oporteat, quomodo potest conjugium dici ubi non est concordia? Ignat. *epist. 5. ad Polycarpum.* Hincmarus *opusc. 16. ibi:*

E e Nam

Nam & in exordio mundi ad propagationem generis humani masculum & feminam Deus fecit, eosque sua benedictione coniunxit, dicens: Crescite, & multiplicamini. Cuius rei imitatione etiam sancta Ecclesia antiquitus solenniter & venerabiliter constituit, eos, qui in illa velut in paradiso Dei coniugio copulandi essent, divinâ benedictione, & Missarum celebratione coniungens. Et Soterio Pap. c. 5. ibi: Ut sponsus, & sponsa cum precibus, & oblationibus à sacerdote benedicantur. Hormisda Pap. c. 6. Ut nullus fidelis, cuiusque conditionis sit, occulte nuptias faciat, sed benedictione à sacerdote acceptâ, publice nubat in Domino. Concil. Valentin. apud Burchard. lib. 9. c. 5. Sponsus & sponsa cum benedicendi sunt à sacerdote, à parentibus, vel à paranympis, in Ecclesia sacerdoti offerantur, & cum benedictionem acceperint, eadem nocte pro reverentia ipsius benedictionis in virginitate permancant. Ex Hilario Diacono in c. 4. epist. 1. ad Timoth. Homini enim unâ uxorem decrevit Deus, in qua benedicatur; nemo enim cum secunda benedicatur. S. Ilidor. lib. 2. de eccl. offic. 19. Nam quod in ipsa conjunctione concubium à sacerdote benedicatur, hoc à Deo in ipsa prima conjunctione hominis factum. Joannes Patriarcha Constantinop. rogatus ab Imperatore Mauricio, ejus benedixit nuptias in palatio, ut testatur Theophylact. lib. 1. hist. Mauric. c. 10. ibi: Ille Imperatoris voluntatem officiosè complexus est, suscipiens ad Deum precibus, & acceptas Imperatoris & Imperatricis manus, invicem copulavit, & deprecatorius verbis Imperatoris nuptias benedixit. Idem liquet ex lib. 7. Capitul. Caroli. iii. 363. ibi: Et suo tempore sacerdotaliter, ut mos est, cum precibus & oblationibus à sacerdote benedicatur. Ex Evaristo relato in cap. aliter 30. q. 5. Concil. Carthag. 4. can. 23. relatum in cap. sponsus, ead. quest. Innocent. I. epist. 2. ad Vitricum Episc. c. 6. In paradiso cum parentes humani generis conjungerentur, ab ipso Domino sunt benedicti. Hanc formam etiam servare sacerdotes omnes, usus ipse demonstrat Ecclesie. Nicolaus I. relatus in cap. nostrates 30. q. 5. Trident. sess. 24. de reform. matrim. cap. 9. ex D. Matthæo apud Abdiam lib. 7. A Deo benedicuntur conjugia, à Deo sanctificantur, ac per sacerdotum benedictiones à Deo specialiter consecrantur. S. Paulinus ad finem epistolæ.

Ille jugum capita amborum sub pace jugali
Velat eos dextrâ, quos prece sanctificat.

Quare S. Ambrosius, referente Possidio c. 27. commendabat B. Augustin. Ne cuiquam uxorem posceret, aut curaret, ne dum inter se conjuges iurarentur, ei maledicerent, per quem conjuncti essent: sed plane ad hoc sibi jam consentientibus impetum debere interesse sacerdotem, ut vel eorum jam pacta, vel placita firmentur, vel benedicantur. Justinian. in Novel. 74. c. 3. Leo novel. 74. 89. 98. 118. & 119. ibi: Sicut adhibitis sacris deprecationibus adoptionem perfici precipimus, ita etiam sacra benedictionis testimonio matrimonia confirmare jubemus: quod si aliter matrimonium contrahatur, id ne ab initio quidem ita dici, neque illos qui contraxerunt, matrimonii jure potiri volumus. Et cum quidam Domini renuissent fervorem suorum nuptias benedicti in Ecclesia, ne exinde liberi, & manumissi crederentur, Alex. Comnen. sua constitutione 9. ab Ecclesia approbata, teste Nicet. Thessalon. lic. 6. juris Græco-Roman. ita cavet. Adjecit autem & benedictiones non solum in liberis, verum & in servis valere; & nuptias non alioquin legitimas & christiana institutione dignas esse existimari, nisi etiam benedictio eos qui conjunguntur, obliget. Facit

Alex. III. epist. 22. ad Valsensem Episcopum, relatus in cap. 1. de despons. in 2. collect. ubi arguit fervos, quod sine benedictione inirent conjugia. Eadem sacra caeremonia probatur ex legibus Wisigoth. lib. 8. tit. 3. leg. 12. Longob. lib. 1. tit. 30. Theodor. Studita lib. 1. epist. 27. solennia hæc verba in benedictione matrimonii tunc apud Græcos profertur solita refert: Tu Domine mitte manum tuam ex sancto habitaculo tuo, & conjunge famulo tuo famulam tuam; connecte illos in mutuum concordiam, uni eos in carnem unam, quos tibi placuit inter se copulari: honorabiles nuptias redde, immaculatum eorum thorum custodi, sine macula ipsorum contubernium permanere concede in puro corde. Illustrant Novarinus lib. 6. aqua nupt. cap. 46. Ant. Augusti, in epit. juris lib. 29. tit. 4. I. Datis in 30. q. 5. Gothofredus in l. final. C. Theodof. de nupt. P. Greg. lib. 9. syntag. cap. 5. n. 8. Turrianus pro canonibus lib. 5. c. 3. Borell. rom. 3. decif. tit. 1. n. 40. Lindembrog. in Glossar. leg. antiq. verbo Nuptialis. Crespetius in summa; verbo Nuptiarum; Saufay in Panopl. sacer. 2. p. lib. 2. art. 4. Marfil. de aqua benedict. sect. 2. cap. 3. num. 19. Menardus ad lib. sacram. D. Greg. fol. 414. Baronius anno 808. Si enim matrimonium apud Catholicos non tam in copula carnali, quam in scedere nuptiali, in quo est sacramentum Ecclesie, constat, quid indignius, quam si solo, & clandestino libidinoso coitu legitimas nuptias contrahi posse dicamus; tunc enim matrimonium non sancta, legitimaque conjunctio esset, sed spurcitas, turpitude, obsecenus concubitus, ut ait Tertul. lib. de pudicit. ibi: Ideo peius nos occulta quoque conjugationes, id est non prius apud Ecclesiam professæ, juxta mechanicam & fornicationem judicari periclitantur. Est ergo benedictiones nuptiales non sint de essentia matrimonii, tamen de ipsis recipiendis adeft præceptum in cap. nostrates 30. q. 5. Trident. sess. 24. de reform. cap. 1.

Sed ut aliquos ritus ab Ecclesia receptos, & usitatos in his benedictionibus nuptiarum, licet leviter, perstringamus, sciendum est, quod primo per sacerdotem in unum junguntur contrahentium manus dexteræ, quod Tertul. lib. 2. ad uxorem, innuit per illa verba, quos Ecclesia conciliat, & notavit Baron. anno Christi 57. facit textus sacer Tobie cap. 7. versu 15. ubi cum de conjugio Saræ & Tobie agitur, ait: Apprehendens dexteram Tobie, tradidit dicens: Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob vobiscum sit, & ipse conjungat vos, impleatque benedictionem suam in vobis. Utilitatem enim fuit apud varias nationes, ut dexterarum manuum conjunctione celebraretur matrimonium; ita de Persis, & Assyriis tradit Arianus de gestis Alex. lib. 3. & apud alios notatur ex illo Virgil. ubi Dido Æneæ ita loquitur 4. Æneid. Nec te noster amor, nec te data dextera quondam, Nec mortitura tenet crudelis funere Dido.

Et paulo post:

—Has ergo per lachrymas, dextramque tuam, et
Per nubia nostra, per inceptos hymenæos.

Etiã annulus sponsæ traditur, c. 3. c. femina 7. 30. q. 5. quem ritum latè illustrat Germon. lib. 2. animadv. c. 8. per 101. Olim à paranympis sponsa custodita offerebatur sacerdoti, c. 3. & 4. 30. q. 5. Item velabatur, cap. 3. 30. q. 3. cuius velaminis ratio redditur in c. nuptia 7. cum seq. 30. q. 5. Illustrat I. Datis ibi. Succedit arrharum traditio, tredecim enim dantur numismata ab sponso sponsæ, in signum subarrhationis, quæ lucro parochi cedunt, à quo vulgo

8.
Explicatur
ritus istius
benedictionis.

vulgò redimi solent. Quem ritum ex novioribus institutis Europæ provenire producit Brissonius de ritu nupt. in princip. & potuit introduci, & similitudinem trahere ab illis tribus assibus, quos apud Gentiles sponsa de patris domo tempore deductionis solennis secum deferebat ad domum mariti, ex quibus alterum in pede, alterum in manu, tertium in sarcipio: primum donabat marito, secundum diis laribus sacrabat, tertium in compito recondebat, teste Nonio, à quo notavit Gothofred. ad tit. C. de sponsal. Sequitur sacrificium Missæ, quod expressit Tertul. supra in illis verbis, *Confirmat oblatio*: & Evaristus in d.c. aliter, ibi: *Sacerdos aliter cum precibus, & oblationibus à sacerdote benedicatur*. D. Gregor. in suo lib. sacrament. tradit Missam, quam olim Christiani offerebant, cum nuptiæ celebrabantur, & ait: *Ad sponsam benedicendam exaudi nos omnipotens & misericors Deus, &c.* notavit Vicecomes volum. 2. de ritibus Missæ, l. 3. c. 25. nec tempore nuptiarum diis litandum esse Gentiles omiserunt. ut supra notavi, & probat Anth. Hothom. de ritu nupt. c. 29. & 30. Tandem velantur ipsi conjuges flamineo nuptiali, quem ritum fusè illustrant Feloaga in c. 1. de his quæ vi. Avendanno de metu lib. 2. cap. 48. & nos nonnulla notavimus in c. 1. de spons.

9. Sed ut ad rationem decidendi præsentis assertionis accedamus, sciendum est, varias rationes adduxisse Glossam, & repetentes in c. videtur, hoc tit. Primò asserit, in secundis nuptiis benedictionem à sacerdote non dari, ne sacramenta iterentur. Sed eam Glossæ sententiam omnes improbant, quia benedictio nuptiarum non est sacramentum, nec in ea datur essentia sacramenti; & si daretur, non est ex his quæ imprimunt characterem. Tertul. lib. de monogam. de pudic. & exhortatione castit. Origenes homil. 17. in Lucan Athenagor. in legatione Provinc. rationem reddunt, quia secundæ nuptiæ sunt illicitæ. Aliam adducunt Hostiensis, Joannes Andreas, & Burrius in eo textu, quos sequitur Menochius de arbitr. lib. 2. cent. 5. casu 417. n. 7. quia benedictio semel accepta durat, & conjux antea benedictus illam communicat novo conjugi. Sed hæc ratio meritò improbat, à Panormitano in d. c. vir. n. 3. Alexandro de Nævo num. 4. Sylvestro in summa, verbo nuptiæ, q. 2. quia quamvis maritus communicet uxori actiones spirituales, c. maritus, de cognat. spirit. non tamen passionem, ut ibi notavi: alii, quos refert & sequitur Thomas Sanchez lib. 7. de matrim. disput. 82. n. 16. Theophilus tom. 10. in Heteroc. spirit. puncto 2. existimant ideo secundas nuptias non benedici, ne illud sacrum, quod in benedictionibus nuptialibus significatur, ex iteratione actum vilescat. Sed nec hæc ratio placet, quia non adeo frequenter benedictiones concederentur ob secundum, vel tertium conjugium, quod ideo contemptus sequeretur, ut in aliis caeremoniis ecclesiasticis sæpius repetitis non contingit. Accedit, nam et si secundæ nuptiæ non

benedicantur, cum ambo ex conjugibus alia vice benedictionem acceperunt, tamen si alter ex conjugibus benedictionem non accepit, propter ipsum benedictio conceditur, ut declaravit Joannes XXII. in extr. v. ag. Concertationi, relata à Dico Perez ubi supra. Unde his rationibus omissis dicendum est cum D. Thoma in 4. distinct. 42. q. 3. art. 3. Covar. in 4. p. 2. c. 8. §. 11. Barb. de potest. Episc. alleg. 32. n. 184. Mart. Perez de matrim. disput. 35. sect. 5. D. Bonaventura ibidem, art. 3. q. 2. Turrecremata in c. final. 31. q. 1. Sylvestro verbo Nuptiæ, q. 2. Ledesma de matrim. q. 63. art. 2. Navarr. in Manual. Hæc. c. 25. n. 137. ideo secundas nuptias non benedici, quia in eis deficit plena significatio sacramenti, cum in eis non sit unica sponsa unius sponsi, ut contingit in conjugio Christi cum Ecclesia: unde non eandem solennitatem merentur, ac prius conjugium. Accedit, nam etiam apud Gentiles in more fuit secundas uxores ducere sine pompa nuptiali, ut testis est Lucanus de nuptiis Catonis, & Marcia, ibi:

*Fœdera sola tamen, vanaque carentia pompa
Jura placent, sacrisque Deos admittere testes:
Festa, coronata non pendunt limine fœta,
Junguntur taciti.*

Unde neque corona imponebatur in eis, ac in primis nuptiis, ut habetur apud D. Chrylostomum lib. ad viduam juniorem; de qua corona P. Fab. lib. 3. Agonist. c. 4. Illud etiam peculiariter in secundis nuptiis contrahendis observatum notat Guillelmus Canterus lib. 3. lectio. c. 4. tom. 3. thesauri crit. ut qua domus parte fomnos erat capiendus, ejus cubiculi lectus alio loco sublati poneretur, omnis vitandi causâ, ne videlicet, è quo cadaver prioris conjugis elatum fuerat, in eundem nova nupta malis avibus deduceretur.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta, nam licet verum sit, in secundis nuptiis dari sacramentum matrimonii, easque approbatas esse, ut infra in c. final. probavimus, tamen non merentur omnem laudem, & solennitatem prioris conjugii, immò SS. PP. licet eas non improbant, tamen illis abjectis continentiam suaserunt, ut aiebat D. Hieronymus in epist. ad Gerund. ibi: *Quid igitur damnamus secunda matrimonia? minime sed prima laudamus: abjicimus de Ecclesia bigamos? absit, sed monogamos ad continentiam provocamus.* Nec obstat secunda difficultas, nam licet benedictio nuptiarum non sit sacramentum characterem imprimens; est tamen solennis benedictio, quæ iterari in eadem persona non debet, ut contingit in solenni penitentia, quæ tantum semel datur, licet reconciliatio, seu absolutio peccatorum sæpè sepius detur, c. quamvis 62. dist. 50. d. c. quamvis 22. c. in tantum 33. de penit. distinct. 3. Et similiter benedictio Abbatis, seu Abbatissæ iterari non debet, et si ad aliam Abbatiam transferatur, ut probat latè Tamburin. de jur. Abbat. tom. 1. disput. 11. q. 6. de jure Abbat. disput. 27. quest. 8.

10. Dissolvitur ratio dubitandi.

CAPUT II.

Lucius III. (a) *Universis Christianis in captivitate Sarracenor. positis.*

Dominus, ac Redemptor noster, &c. Sanè super matrimoniis, quæ quidam ex vobis nondum habita. obeuntis conjugis certitudine contraxerunt, id vobis auctoritate Apostolica respondemus, ut nullus ex vobis amodò ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei firma (b) certitudine cõstet, quod ab hac vita migraverit conjux ejus. Si verò aliquis, vel aliqua id hæcenus non servavit, & de morte prioris conjugis adhuc sibi æstimat dubitandum, ei, quæ sibi nupit, debitum non denegat postulanti, quod à se tamen

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

Ee 2 noverit

no verit (c) nullatenus exigendum. Quod si post hæc de prioris conjugis vita constiterit, relictis adulterinis, illicitisq; complexibus, ad priorem sine dubio conjugem revertatur.

NOTÆ.

1. (a) **U***Niversis.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. c. 3.* & jam notavi in cap. in presentiam, de spons. Lucium III. in præfenti forsan rescribere captivis Hispaniæ, quia his temporibus Lucii III. bella cum Sarracenis in his regnis crebra, sævaque erant, ut in eo textu notavi.
2. (b) *Firma certitudine.*] Sospitatis iudicium dixit Imperator in l. uxor, C. de repudiis, vel legendum est iudicium; qui error etiam corrigendus est in l. 2. C. ut in possess. legator. & legendum iudicio, ut in l. avia, §. ult. ff. de condit. & demonst. & in l. si cogitatione, C. famil. ercisc. ut probat lex finalis, C. eod. tit. Idem in l. liber, C. de postlumin. revers. Ut autem ea certitudo habeatur, inquisitio faciendæ est de morte viri, *Novel. 17. Justin. novel. Emanuel. libi: Si iussu mulierum inquisitio facta fuerit;* ubi notanda est Longobardorum consuetudo, qui non hujus inquisitionis faciendæ causâ ad loca ubi maritus degere credebatur, nuncios mittebant, sed versûs eas regiones in sepulchris suis palum eri-

gebant, impositâ desuper columba, ut refert Paulus Wernefridus de gest. Longobard. ibi: *Ut sciri posset, in quam partem is, qui defunctus putabatur, quiesceret.* Cujus superstitionis rationem reddidit Cironius in parat. ad hunc titul.

(c) *Nullatenus exigendum.*] Consonat textus in c. inquisitioni, de sent. excommunic. in illis verbis: *Verum cum conscientia pulsat animum, ex cr edulitate probabili, & discreta, quamvis non evidenti, & manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet, quia in dubiis tutior pars est eligenda.* Et c. ad audientiam, c. significasti, de homicid. & de duobus malis minus eligendum est, c. duo, 13. distinct. Unde cum in præfenti conjux dubius esset de morte prioris conjugis, & in possessione matrimonii reperiretur, debet reddere, non verò cum periculo adulterii debitum exigere: docet Basil. lib. 10. de matrim. c. 15. per totum, ubi exponit textum in a. literas, de restit. spol. & latè examinat, quando dubius de valore matrimonii ob impedimentum consanguinitatis, vel simile, poscit reddere, & petere debitum.

CAPUT III.

(a) Urbanus III. *Vigiliensi Episcopo.*

Vir autem & mulier ad (b) bigamiam transiens, non debet à Presbytero benedici: quia cum alia vice benedicti sint, eorum benedictio iterari non debet.

NOTÆ.

1. (a) **U***Rbanus III.*] Ita legitur in hac sexta collectione, & post Concil. Later. p. 9. c. 1. in prima autem collectione, *sub hoc tit. c. 9.* tantum legitur, *Idem Vigiliensi;* unde si referatur ad Alex. III. rectè in illa collectione textus hic compilatur ante textum præcedentem, qui est Lucii III. cum ipsum Alex. III. præcessisset in Ponti-

ficatu. Si textus est Urbani III. (ut credo) relictus Raymundus illum compilavit post textum præcedentem, quia Urbanus III. successit Lucio III. De Vigiliensi Ecclesia egi in c. 8. de arate & qualis.

(b) *Bigamiam.*] Bigamia propriè dicitur à viro qui duas uxores successivè duxit, à *his*, & *gamos*, ut probavi in c. 3. de bigam. non ordin. respectu uxoris propriè dicitur biviria, seu polyviria.

CAPUT IV.

Idem (a) *Exoniensi Episcopo.*

Super alia verò quæstione, quâ quæsitum est, an S. mulier possit sine infamia nubere infra tempus luctus secundum (b) leges diffinitum; sollicitudini tuæ respondemus, quia cum Apostolus dicat: Mulier viro suo mortuo soluta est à lege viri, & (c) in Domino nubat cui vult; per licentiam, & auctoritatem Apostoli ejus infamia aboletur.

NOTÆ.

1. (a) **E***Xoniensi.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. c. 2.* sed cum ibi addatur pars capituli *litteris*, facilè cognoscitur legendum esse Brixienti, & textum hunc spectare ad Decretalem relatum in c. in litteris, de offic. deleg. cujus in notis congesti alias partes in hoc volumine sparsas.
2. (b) *Leges.*] L. 1. §. qui eam, l. solet, l. liberorum, §. 1. ff. de his qui notant infam. l. 1. & 2. C. hoc tit. l. si qua mulier, C. ad Tertull. jure enim civili cautum fuit, uxores viros suos lugere debere per annum, aliàs tam ipsa, quam maritus, qui eam duebat, nec non pater qui eam nupti collocabat, & pater mariti, cum posset filium prohibere, infamiâ notabantur, d. l. 1. d. l. liberorum probant & illustrent Revardus lib. 1. var. c. 20. Balduinus ad ll. 12. Tabul. c. 17. Cujac. 1. 99. Papiam in l. fin. ff. de his qui notant infam. & lib. 6. observ. c. 32. Connanus lib. 2. commem. c. 7. Brisson.

de jure connub. prope finem, Pancir. lib. 2. var. c. 108. Gutherius de jure manium, c. 28. Amaya lib. 3. obs. c. 2. n. 12. Sofranis in Davidem lib. 4. c. 4. Pineda de rebus Salom. c. 4. Scipio Gentil. de secundis nupt. c. 18. Potest tamè Princeps veniam facere uxori, ut intra tempus luctus nubat, l. solet, ff. de his qui notant infam. l. ult. ff. de Senator. immo & olim Senatus hanc facultatem dare poterat, ut probat Cujac. lib. 6. observ. c. 32. & colligitur ex l. deducto, C. ex quibus causis infam. irrog. ubi asseritur, decreto Senatus luctu sceminis imminuto, intelligi dumtaxat remissum tristiorem habitum, & insignia lugubria; non tamen ut intra illud tempus nubere possint, sicut interdum solet luctus minui publicè à Principe, vel Senatu, propter aliquas lætitiæ causas, ob quas & feriæ indici solent, l. si calvitur, §. 1. ff. de v. s. l. sed & si per Prætozem, §. si ferie, ex quibus causis majores aliasque, quas refert Cujac. in l. 1. G. de secund. nupt. non tamen viduæ, ut intra tempus

pus luctus nubere posset, nisi facultas nubendi specialiter concedatur, ut fecisse Caligulam testatur Dio lib. 58. Nec ignorantia excusat uxorem, si ea sit juris, quia simul est pudoris naturalis, in qua nec mulieribus succurritur, l. regula, ff. de jur. & facti ignor. siue sit facti, quæ in hoc casu facile accidere nequit, cum mulier iterum nubere non possit, nisi certò sciat maritum decessisse, l. uxor, C. de repudiis, juxta tradita in c. in presentia, de spons. Ignorantia si facti est, excusat novum maritum, l. liberorum, §. ult. ff. de his qui notant. infam. de qua ignorantia facti, videlicet cum pater ignoravit tempus luctus elapsum non esse, accipit textum in l. genero, ff. de his qui notant. infam. Amaya lib. 1. obs. c. 2. non autem si juris sit; nam ea hoc casu nec ipsos milites excusat, l. decreto, C. ex quibus causis infam. quamvis regulariter militibus aut foeminis, & minoribus 25. annis ignorantia juris nocere non soleat, l. regula, §. filius, ff. de his qui notantur: quia præsens prohibitio habet in se naturalem rationem. Quæ autem naturâ turpia sunt, aut illicita, eorum ignorantia neminem excusat, l. si Titius, ff. de testamento militis, l. miles, in princip. ff. ad l. ful. de adult. Eam tamen hujus prohibitionis exceptionem affert Cujac. lib. 6. obs. c. 32. si talis vir sit, qui lugeri non debet, veluti damnatus ex crimine perduellionis, & similes, de quibus Frontinus stratagem. c. 14. ibi: In legatione, qua regium oppidum in jussu ducis diruerat, animadversum est, ita ut quatuor millia tradita custodie necarentur: præter ea Senatusconsulto cautum est, ne quem ex his sepelire, vel lugere fas esset. Sed hæc sententia vera non est, quare ab ea recedit idem Cujac. in tract. de divers. & tempor. prescrip. & lib. 22. obs. c. 2. quia licet uxor talem maritum lugere non debeat, elugere tamen cogitur, id est abstinere à nuptiis, propter periculum superfætationis, & incertitudinem prolis nascituræ, ut statim dicemus; nisi certum sit eam non esse gravidam, sed jam peperisse, quia tunc licite potest ad secundas nuptias transire. Gentil. de secund. nuptiis cap. 18.

3. De tempore luctus præfinitum uxori, ne intra illud nuberet, jam olim annus fuit, sed decem mensibus constans, id est annus lunaris, quo olim usi fuerant Romani, auctore Romulo, ut testatur Ovid. lib. 1. Fastor.

Est tamen & ratio, Casar, qua moverit illum, Erroremque suum, quo tueatur, habet.
Quod satis est utero matris dum prodeat infans,
Hoc anno statim temporis esse satis.
Per totidem menses à funere conjugis uxor
Sustinet in vidua tristitia signa domo.

De quo anno lunari exaudiendus est Seneca epist. 60. dum ait: Annum foeminis ad lugendum constituerem majores, non ut tandem lugerent, sed ne diutius. Et in consolatione ad Helviam, c. 16. ibi: Ideo majores decem mensum spatium lugentibus dederunt; nam cum hoc tempus mulieribus viduis præcipue assignaretur, ne confusio sanguinis, seu foeminis daretur, &c. Et l. liberorum II. §. 1. ff. de his qui notant. infam. Et post decem menses cessabat hæc ratio turbationis, cum post eos filius natus prioris mariti non crederetur, l. intestato 13. §. post decem, ff. de suis & legit. ibi: Post decem menses mortis natus non admittitur ad legitimam hereditatem. Inde in formula Galli Aquilli, relata in l. Gallus 29. ff. de liber. & post. ita cavetur: Si filius me vivo morietur, tunc si quis mihi ex eo nepos, siue qua nepris post mortem meam in decem mensibus proximis, quibus filius meus morietur, natus natave erit, hæredes sumo. Et l. 4. C. eod. tit. ibi:

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

Si filius, vel filia intra decem mensum spatium post mortem meam editi fuerint, hæredes sumo. Seneca lib. 23. contro. ibi: Sit mihi hæres, si quis intra decem menses natus fuerit. Illustrat D. Laurentius Ramirez de Prado in Pentecost. c. 3. licet partum undecimestrem, sicut semestrem, legitimum dari posse, probet Zypæus ad tit. qui filii sint legit. consult. 1. Ideo ergo annus lunaris decem mensibus constans luctui viduarum præfinitus fuit, ne prædicta sanguinis turbatio daretur. Sed Imperator Theodosius pro decem mensibus constituit annum integrum, id est duodecim menses, in l. 1. & 2. C. de secund. nupt. l. 1. eod. tit. in Theodos. Revardus 2. var. 20. Gothofredus in d. l. 1. C. Theod. & Anglicanam Ecclesiam idem tempus servasse, constat ex Concil. Entiamensi can. 19. ibi: Vidua ad minus bisseuos menses sub prasidio Dei atque Regis pura se contineant viduitate, deinceps virum eligant si voluerint. Quod tempus continuum est, ideoque ignorantiam etiam mariti mortem currit ab ipso die mortis: quare si anno elapso mulier secundò nubat, eodemque die cognoscat maritum priorem esse defunctum, rectè & sine pœna ulla nubet, eodemque die sumit lugubria, & deponit, ut ait Consultus in l. genero, ff. de his qui notant. infam. solebant enim Romani candidam vestem, & togam in atram mutare, & ornamentis depositis atro amictu uti. Ovidius lib. 8. Metamorph.

Plangere, quo dato maestis clamoribus urbem
Implet, & auravis mutavit vestibus atras.
Et lib. 6. de Progne.

Indunturque atras vestes, & inane sepulchrum
Constituit.

Quæ vestes tristes habitus dicuntur in l. decreto 15. C. ex quibus causis infam. & Paulus lib. 1. sentent. tit. II. §. 3. ait: Qui luget, abstinere debet à conviviis, ornamentis, & alba veste: quem morem illustrant Tiraquel. ad Alex. lib. 3. c. 7. Revardus lib. 1. comest. c. 20. Hieron. Magius lib. 3. miscel. c. 14. Dorleans ad Tacitum lib. 2. annal. fol. 304. Cujac. lib. 1. 99. Papin. in l. 1. ff. de his qui notant. infam. Claudius Annoix in embl. 117. Alciati. Bernacius in not. ad stat. Papin. lib. 3. Sylvar. Martinus Delrio ad Senec. in Hercule, vers. 625. quam vestem atram non teneri viduam deferre, probat Cujac. in d. l. final. ubi exponit textum in d. l. decreto 15. C. ex quibus causis.

Unde exponendus est textus in l. sape 17. ff. de sponsal. ubi Gajus explicans caput 1. legis Juliae & Papiæ, docet saepe evenire, ut iustæ, ac necessariæ causæ trahant, siue producant sponsalia, non solum annum, vel biennium, sed etiam triennium, & deinceps, veluti valetudo sponsi, sponsæve, vel mortes parentum, vel capitalia crimina, aut peregrinationes necessariæ. In quo textu verba illa, annum, vel biennium, suspensa sibi esse, & abundare, docuit Cujac. lib. 16. obs. c. 37. sed rectius, subtiliusque magnus Ramos ad leges Jul. & Papiam, p. 1. c. 1. n. 3. verba illa refert ad eam legis Juliae partem, quæ cavetur foeminis à morte mariti anni tribui vacationem; ex lege verò Papiæ biennii, teste Ulpiano in fragm. tit. 14. nempe, ut etiam si intra annum, vel biennium assignatum ex eisdem legibus ad matrimonium celebrandum, post sponsalia nuptias non contrahant, pœnis ipsarum legum non teneantur: proinde cum evenire posset, ut statim post mortem mariti etiam intra annum luctus alii desponsaretur, quod sine infamiae nota facere poterat, l. soler. 10. ff. de his qui notant. infam. accommodatè Gajus in d. l. sape, ad utriusque legis cautionem respiciens, docet saepe evenire, ut ex iustæ, ac

Ee 3 necessa-

necessaria causa, post sponsalia contracta nuptiarum differantur; non tamen ultra annum à morte mariti, aut biennium, ex l. *Papia*. Sed etiam si intra congruum tempus, veluti si cum spatium vacationis legibus datum impleatur, contingerint mortes parentum sponsi, vel sponsæ, quos uno anno lugere moris fuit, aliàs qui contrà fecisset, infamis habebatur, ut ex Paulo probat Cujac. lib. 21. obs. c. 17. & lib. 8. *Pauli ad edict. in l. solet. ff. de his qui notant. infam.* unde cum lugentes lugubria vestimenta induerent, & ab ornamentis, & conviviis abstinerent, juxta Paulum supra relatum, consequens, æquumque fuit, eos intra id tempus excusari à celebratione & pompa nuptiarum, ut loquuntur Celsares in l. *si d. nationum* 22. c. de nuptiis.

(c) *In Domino nubat.* Prima ad Cor. c. 7. v. 39. *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit: quod si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult nubat, tantum in Domino.* Et in eodem capite, vers. 8. *Dico autem non nuptis, & viduis, bonum est illis si sic permaneant, sicut & ego: quod si non se continent, nubant: melius est enim nubere, quam vri.* Illa verba tantum in Domino, PP. Græci accipiunt secundum Dei legem, quæ jubet ut

cum temperantia, & proles, non libidinis causa matrimonium contrahatur. Ambrosius, Theod. Aug. & D. Thomas relati à Corneli. à Lapide in d. c. 7. n. 257. exponunt ea verba, *nubat in Domino*, id est, in Domini Ecclesia nubat viro Christiano, non Gentili, aut hæretico; cum quibus matrimonium nec licite, nec valide contrahitur, ut probavi in can. 15. *Concil. Illiber.* Quam interpretationem ex Tertulliano probat Mancinus *Genial. cent. 2. c. 140. n. 6.* Severinus Binius in notis ad can. 13. *Concil. Carthag. 4.* exponit ea verba, id est juxta ritus ab Ecclesia nuptiis contrahendis præscriptos.

(c) *Auctoritatem Apostoli.* Non quia Apostolus supra relatus abrogare intenderet leges Cæsareas, quibus infamiae poena imponebatur mulieri secundo nubenti intra annum luctus; nam D. Paulus tantum intendebat approbare, & licitas declarare secundas nuptias: sed exinde rectè inferunt Urbanus in præsentibus, & Innoc. in cap. sequenti, quod cum uxor juxta Apostolum rem licitam faciat secundo nubens, non debet inde infamia notari, quam tollit Pontifex; non verò docet sublata esse expressè per Apostolum, ut perperam deducebat Scipio Gentil. de secundis nuptiis, cap. 18.

CAPUT V.

Innoc. III. (a) *P. nobili mulieri.*

Cum secundum (b) Apostolum mulier mortuo viro suo ab ejus sit lege soluta, & nubendi cui vult tantum in Domino liberam habeat facultatem, non debet legalis infamiae sustinere jacturam, quæ licet post viri obitum intra tempus luctus (scilicet unius anni spatium) nubit: concessa sibi tamen ab Apostolo utitur potestate, cum in (c) his præsertim sæculares leges non dedignentur sacros canones imitari.

NOTÆ.

1. (a) *P. nobili.* Ita etiam legitur in tertia collectio-
ne, sub hoc tit. c. 1. non tamen constat quænam fuisset nobilis hæc scæmina, cui rescribit Innocentius.

(b) *Apostolum.* Suprà relatum, in textu præcedenti.

(c) *In his.* Rebus videlicet, ubi de sacramentis, rebus spiritualibus, aut illis, in quibus peccatum vertitur, sacri canonis observandi sunt, neglectis, abrogatisque legibus civilibus, c. final. de præscript. c. cum haberet, de eo qui duxit in matrim. c. Euphemium, §. 1. 2. 3. facit Justin. in novel. ut clerici apud proprios, §. penult. ibi: *Nec enim volumus talia negotia scire omnino civiles judices; cùm oporteat talia ecclesiasticè examinari, & emendari, secundum sacras & divinas regulas, quas etiam sequi nostra non dedignantur leges.* Probat Petr. Greg. de benef. c. 1. n. 4. Azor lib. 5. insti. moral. c. 20. vers. *Leges omnes.*

ad clericale sinitur venire Collegium. Nicolaus ad consulta Bulgar. c. 3. *Sciscitamus, si muliere propria defuncta, possit vir alter am ducere.* Scitote per omnia posse. Synodus Laodic. c. 1. D. Basil. ad Amphilo-
c. 53. *Quam viduitate habet sui potestatem, cohabitare ab omni accusatione libera, si nemo est, qui conjugium dividat, cùm dicat Apostolus, si sit mortuus maritus, libera est, ut nubat cui vult, tantum in Domino.* Con-
cil. Tolet. 3. can. 10. Florentino sub Eugenio, c. 4. Consonant lex 3. tit. 12. p. 4. lex 5. tit. 1. lib. 5. ordin. lex 3. tit. 1. lib. 5. recopil. Illustrant Ant. Augustin. in epi. jur. lib. 29. tit. 30. Mendoza lib. 3. *Concil. Illiber.* 9. 66. Basil. lib. 7. de matrim. c. 52. Germonius lib. 2. animadv. c. 44. & lib. 1. de sacror. immunit. c. 5. n. 9. Robertus lib. 1. rer. judic. c. 8. Bellarm. tom. 2. contror. lib. 2. de matrim. c. 9. Landtmeter. lib. 2. de veteri monach. c. 21. & 101. Vigel. in method. juris can. fol. 493. Elpenceus ad epi. Pauli, tract. de statu viduitatis, Pichardus in §. si uxori de legat. Solorzanus tom. 2. de jure Ind. lib. 3. c. 22. Marcel. Donat. ad Trebel. Polion. tom. 6. thesaur. Christ. fol. 103. Corralius lib. 3. miscel. c. 1. Ambian. ad Tertul. de exhort. castit. c. 1. observ. 2. & de monogam. c. 16. per totum, Cuiac. in præsentibus, & in novel. 22. & l. 6. obs. c. 32. Laoyfa in notis ad D. Isidorum de divin. officiis c. 20. P. Herodius lib. 4. Pandect. tit. 16. Turrianus in explanat. Clement. lib. 3. c. 2. Corjolanus in notis ad can. 7. *Concil. Neocæsar. Menard, in notis ad lib. Sacram. D. Greg. f. 257.* Ballamon. in can. 4. & 50. D. Basil. ad Amphilo-
Fragoso c. 3. de regim. lib. 3. c. 6. §. 4. Valenzuela consil. 13. Mancinus sacri jur. contr. dissert. 10. & *Genial. cent. 2. c. 140.* Scipio Gentil. de secund. nupt. cap. 18. Mornacius in l. 11. ff. de his qui

COMMENTARIUM.

2. *Conclusio traditur & probatur.* TAM ex hoc textu, quàm præcedenti sequentem communiter DD. deducunt assertionem: *Mulier nubens intra annū luctus nullam infamiam incurrit.* Probat eam textus in c. qui Episcopus 21. 23. dist. c. final. 26. c. de his, 28. dist. c. Euphemium 2. 9. 3. e. de viduis 12. 27. q. 2. c. quomodo, c. aperiantur 11. c. si dormierit 13. c. Deus 31. q. 1. c. final. 32. q. 2. *Concil. Nicæno can. 8. ibi: Cathari conversi scripto fateantur, quod sentient cum Ecclesia Catholica, hoc est communicabunt cum his, qui secundas nuptias contraxerunt.* Gelasius epi. f. 1. c. 24. *Secundas nuptias sicut secularibus inire conceditur, ita post eis nullus*

qui notant infam. Sarmiento lib. 1. select. c. 4. Valasco
consul. 10. Didacus Perez in d. l. 5. ordin. Zerda in
Terrul. ad uxorem, c. 2. Cervantes & Gomez in l.
14. Tauri, Matienzo in d. l. 3. recopil. Velasco de pri-
vil. pauper. p. 2. q. 6. Leon tom. 2. decis. 158. Conna-
nus lib. 8. comment. c. 7. n. 4. Petrus Greg. lib. 9. syn-
tag. c. 26. P. Faber lib. 2. semestr. c. 9. Transmira de
polygam. lib. 1. q. 11. & 12. Henellius de dotal. cap. 12.
§. 17. Borellus tom. 3. tit. 2. per totum.

3- Impugna-
tur tradita
assertio.

Sed hæc assertio difficilis redditur sequenti juris
consideratione; nam hæc juris civilis dispositio, ne
vidua intra annum luctus ad secundas nuptias tran-
sire possit, rationi naturali, pudori & publicæ hone-
stati consona est: ergo observari debet, & per con-
sequens etiam juxta sacros canones vidua intra il-
lud tempus nubens, infamia notari debet. Antecedens
patebit, si causas, ob quas prohibitum fuit uxori-
bus viduis intra annum luctus nubere, referamus.
Prima fuit, propter turbationem sanguinis, seu fe-
minis; ne aliàs mortuo prioris marito, uxoreque
gravida relicta, incertum sit, an hujusmodi partus
postea editus sit primi, vel secundis mariti, l. libero-
rum. §. 1. ff. de his qui notant. infam. Ovidius supra
relatus: quare Heraldus Archiepiscopus Turon.
in capitulis Turon. c. 41. statit: *Quicumque viduam
infra 30. dies viduitatis in vitam, vel volentem acce-
perit, ultra eam non attingat, & adulterii penas luet.*
Immo & cum certum est prægnantem esse ex pri-
mo marito, adhuc tamen turbatio sanguinis acci-
dere potest propter superfœdationem, l. 1. tit. 2. l. 3.
legum visigoth. ibi: *Si qua mulier post mortem ma-
riti sui se alii infra annum conjunxerit, vel adulte-
rium fecerit, medietatem rerum suarum filii sui
ex prioris conjugio procreati recipiant: aut si filii
desunt, alii propinquiores heredes defuncti viri per
judicis instantiam ipsarum rerum consequantur
medietatem. Quam idcirco mulierem præcipue huic
volumus subiacere dispendio, ne hæc, que à mari-
to gravida relinquitur, dum immoderato deside-
rio ad secundæ conjugii vota festinat, vel adulte-
rium perpetrat: spem partus sui prius quam nas-
catur, extinguat. Probant & illustrent Mercerus
lib. 2. opus. c. 20. Cujac. lib. 21. obs. cap. 12. Gothofr.
in l. consensu 8. §. 4. C. de repud. Secunda, quia val-
de indecorum visum est mulieribus statim à morte
mariti iterum nubere, suspicionis turpis vitandæ
causâ, Novel. de rest. §. ult. ne scilicet credatur
vivo prioris marito adulterium perpetrasse, vel de
futuris nuptiis contrahendis cogitasse cum eo, cui
se jungere ita festinat, vel etiam cum eo conspira-
se in necem prioris mariti, juxta tradita in tit. de
eo qui duxit in matrim. Accedunt aliæ similes rati-
ones, veluti ut reverentia ista memoriæ prioris
mariti servetur, nam ut Pompejus ad uxorem Cor-
neliam ait apud Lucanum, *ultima debet esse fides
lucere virum.* Item quod mariti manes mœrore
affici existimantur, ut Justin. in novel. de nupt. & no-
vel. de rest. sepe ait: *idemque alii Imperatores
inculcant, immo & ad religionem quandam id
tractum est ab antiquis; sic enim Imperator Gra-
tianus in l. 1. C. de secund. nupt. Si luctus religionem
priori viro nuptiarum festinatione non præstiterit.
Et Apulejus lib. 8. metamorph. Quæ res, inquit,
tum meum pudorem, tum etiam mee salutis com-
modum respicit, ne forte immaturitate nuptiarum
indignatione justa manes acerbos ad exitum salutis
meæ sollicitum.* Et commune votum est conjugum
decedentium, ne conjux superstes ad secundas
nuptias transeat, ut constat ex testamentorū clau-
sulis relatis in l. non dubium 14. ff. de legat. 3. l. quo-
tians 22. h. hoc modo 64. §. 1. cum tale 72. §. Mevio §.*

l. mulieri 74. l. avia 77. §. Titio, l. Titia 100. ff. de cond.
& demonstr. l. 1. & 2. C. de in d. l. viduit. duplici rati-
one: Prima, ut filii non patiantur novercalem sæ-
vitiam, quam magnam esse latè probat Tiraquel.
in l. 9. connub. n. 196. & expressit Consultus in l. 4.
ff. de inoffic. testam. Secunda, quia plerumque ma-
tres novis maritis, non solum res, verum & vitam
addicebant, l. lex 22. C. de administr. tutor. ibi: *Lex
enim non solum contraturor em, sed etiam contra fe-
minas immoderatas, atque intemperantes profecit
minoribus, quæ plerumq. novis maritis non solum res
filiorum, sed etiam vitam addicunt.* Negliguntq; fi-
lios prioris mariti, ut posterioris affectu profe-
quantur, ut inquit D. Ambros. in l. 6. de opere sex-
dierum, in illis verbis: *Mutato concubitu parentes
depravantur, prælati filii posterioris copula, negle-
ctis autem his qui ex prioris progeniti sunt.* Inde qui-
dam subtilis Præceptor nostræ Academiæ exponen-
bat textum in l. D. Hadrian. l. 13. ff. de cast. pecul. ubi
cum uxor decedens juxta votum hoc vellet, ne mari-
tus ad secundas nuptias transiret, eum hæredem in-
stituit sub conditione si perseverasset in militia; in
qua conditionis adjectione cautè se gessit, nam si
eum institueret sub conditione, ne ad secundas
nuptias transiret, lege Jul. de maritand. ordin. con-
ditio remitteretur, ex l. cum tale 72. §. rescriptum, l.
mulieri 74. l. Titia 100. ff. de cond. & demonstr. l. 1.
legatum 17. ff. de annuis leg. l. non dubium 14. ff. de le-
gat. 3. Illustrant Brissonius lib. 3. select. c. 1. Joannes
Robertus lib. 1. animadv. c. 1. cum seq. Donel. lib. 8.
c. 32. Hieron. Mercat. seu Cujac. sub nomine Mercat.
lib. 1. ad Robert. c. 1. Pinel. lib. 1. select. c. 20. Costa
in d. l. cum tale. Unde eum instituisse supponebat
perdoctus vir sub conditione, si in militia perhiste-
ret, quia ibi persistendo, novas nuptias celebrare
non poterat, ex traditis in c. 1. de clericis conjug.
unde talis hæreditas castrensis fiebat, quia occasio-
ne militiæ relicta erat, licet alias uxor propter mi-
litiæ non nota dicitur, l. si militi 6. ff. de castrens.
pecul. Refert hanc observationem, licet non pro-
bet, D. Joseph. de Retes lib. 5. opus. cap. 2. n. 11. qui
pro majori expositione ipsius textus videndus est.
Cum ergo ita justæ, honestæque sint rationes, ob
quas jus civile statuit fœminas secundò nubentes
intra annum luctus infamia notari, non debebat
tam salubris, pudorique, & honestati consona dis-
positio abrogari per Innocentium in præsentî,
præcipue cum sanctionem hanc in corpore de-
creti transcriptam, & quasi canonizatam legamus
in cap. 2. & final. 3. q. 7.

4. De secundis
nuptiis
apud va-
riis gentes.

Quæ dubitandi ratione non obstante vera est
præsentis assertio, pro cujus expositione sciendum
est, quod etsi omni tempore plures fuerint, tam vi-
ri, quam fœminæ, qui secundas nuptias contraxe-
runt; nam Abraham post mortem Saræ Ceturam
duxit, Genes. c. 26. de quo D. Aug. de civit. Dei lib.
16. c. 34. ita ait: *Quid sibi velit, quod Abraham post
mortem Saræ Ceturam duxit uxorem? Provisum
hoc factum est contra hæreticos futuros, secundarum
nuptiarum adversarios, ut in ipso patre multarum
gentium demonstraretur, non esse peccatum post
obitum conjugis iterum conjugari.* Abigail mortuo
Nabal nupsit Davidi, ut refertur lib. 1. Reg. cap. 25.
Sara octo maritos cum Tobia habuit, ut refertur
c. 3. & 4. Tobia: Ruth nupsit Nobemo, & Booz,
c. 2. Ruth. Et assuerum secundas nuptias celebra-
refertur c. 2. Esther, vers. 19. Apud Romanos varii
fuerunt, qui duplicatas nuptias contraxerunt inca-
cessivè; & ut memoriâ dignum refert D. Hiero-
nymus in epist. ad Monogam, quæ extat tom. 1. ope-
rum ejus, pag. 87. tempore Damasi Pontificis fuisse

Romæ par conjugium, quorum alter viginti uxores sepeliat, mulier verò viginti duos maritos. Puto tamen utrumque fuisse veneficum, ut in casu relato à Mattia lib. 9. egram. 80. ibi :

Funera post septem nupsit ibi Galla virorum Picenine: sequi vult puto Galla viros.

Tamen apud omnes gentes exola fuit nuptiarum reiteratio, quia credebant multarum nuptiarum experientiam intemperantiæ cujusdam finem esse: unde Valer. Max. lib. 2. cap. 1. dum de nuptiis agit, matronas eas, quæ uno matrimonio contentæ fuerant, coronâ pudicitie honoratâ refert apud Romanos, eo quod existimarent, cum præcipuè matronæ incorruptum esse animum, quæ post semel depositam virginitatem, ad secundas nuptias transire non pateretur, & apud eosdem, quæ uno contentæ matrimonio fuerant, ad aram pudicitie, exclusis multinubis, jus sacrificandi habere. Livius lib. 10. cap. 33. nec viris, aut feminis se uno nubentibus sacerdotium permittebatur, Tertul. de exhort. castit. c. 13. ibi: *Monogamia in summo honore est, ut & virginibus legitime nubentibus, injuria pronuba adhibeatur, item in quibusdam solemnibus & officiis prior sit univira locus. Certè Flamincia non nisi univira est. Et de monogamia in fin. Fortuna mulieri coronam non imponit, nisi univira, nec matri Matuta. Pontifex Maximus, & Flamincia nubunt semel.* Unde cum de Vestali capitanda ageretur, filiasque suas Frontionis Capito, & Domitius Pollio offerrent, prælata fuit Pollionis filia, non aliâ de causa, nisi quia mater ejus secundò non nupsisset: referunt Tacitus lib. 2. annal. Servius ad 4. Æneid. Virg. post princip. Festus verbo Pudicitia signum. Et nullam nisi univiram jus sacrificandi Dianæ ejusve signum tangendi habuisse, refert Trebel. Pollio in Tito, ubi notavit Marcel. Donat. tom. 6. Theauri crit. fol. 103. De Germanis refert Tacitus c. 19. de moribus German. quod tantum virgines nubunt, & ait: *Sic virum accipiunt maritum, quomodo unum corpus, unamque vitam, nec ulla cogitatio ultra, nec longior cupiditas, ne tanquam maritum, sed tanquam matrimonium ament.* Plutarchus in problem. 99. exponens, quare diebus festis virgines non nubant, e contra viduæ, ait: *Quid est, quod publicis festis veteri more virginem non nubunt? An quod virginibus decorum, viduis verò multis presentibus sedum nubere? Felices namque, & fausta prima nuptiæ: secunda verò tristes, & detestanda.*

s.
De pœnis
secundo
nubentium.

Propter hanc ergo incontinentiæ suspicionem, etsi non irritarunt, improbarunt tamen secundas nuptias varii scriptores. Martialis lib. 6. epigr. 31. de Telestina ait: *Qua nubit toties, non nub t, adultera lege est.* Latè probant Berneg. in exercit. ad Tacitum, q. 110. Dorleans ad ipsum lib. 1. annal. fol. 322. Credebant enim valde indecorum esse viduis statim à mariti morte nubere; quia videbantur jam vivo priore cogitasse de secundo viro, & cum eo vel conspirasse in necem prioris, vel adulterium commississe, l. si qui adulteru, C. ad l. jul. de adult. Novel. de restitutionib. §. ult. ibi: *Ne qua præstiterit suspitionis malignæ causa ad secundum maritum, eo quod ad secundas nuptias festinaverit.* Alciatus de præf. reg. 1. præsumpt. 40. unde apud varias gentes, ut hæc machinationis suspicio tolleretur, observatum legimus, ut uxores vivæ simul cum maritis sepelirentur. Procopius lib. 1. de bello Gothor. nominatim exprimit Eulos, apud quos uxor marito mortuo sese laqueo juxta sepulchrum ejus suspendebat, nisi malit infamis, invisaque supervivere. Apud Bragmenas vivæ uxores in eodem igne

ardent, qui cadaveribus maritorum supremus est, ut refert Joan. Hugo Linscranus in hist. Indica, c. 36. De Cetheorum gente idem tradit Strabo lib. 15. & Diodorus Siculus lib. 7. B. blioth. Apud Venedos Germanorum populos idem usitatum fuisse narrat. Sed ut ad pœnas secundo nubentium perveniamus, sciendum est, in ipsis matrimonii festinationem puniri, non tamen ipsum matrimonium cassari: & quia quodammodo delinquent, vel eo quod incontinentiores sunt, vel quia nec conjugii priori, nec liberis ex eo susceptis afflictionem, & benevolentiam iterum nubendo conservant, variis pœnis afficiuntur. Circa viros secundas nuptias celebrantes tantum Charondas Thurinorum legislator virum ex priori matrimonio liberos habentem & ad se. unda vota transeuntem, Senatu, consiliisque publicis removeri cavit, quia pignorum suis, id est filiis, male consuluerat, & sic ab eo Rempubl. rectè administrari credi non poterat, ut refert Diodorus lib. 12. c. 12. Vidua transiens ad secundas nuptias, vel liberos non habet ex priori matrimonio, vel adhuc eos retinet: si non habet, & transacto anno luctus aliud matrimonium contraxit, tantum punitur eo quod amittat omnia privilegia, & dignitatem, quæ habet ex priori viro, l. femine, ff. de Senat. l. ult. C. de bonis matern. l. mulier e. 9. de incol. lib. 1. l. 7. in 2. part. 4. l. 14. 15. & 16. Tauri, ubi Gomezius Pichardus de nobilit. comm. n. 64. Si autem filios habeat conjux, qui ad secundas nuptias transit, amittit proprietatem omnium, quæ à conjugio perrexit, & habuit titulo lucrati, vel per successione ab intestato liberorum primi matrimonii consecuta est, l. femina 3. cum sequent. C. hoc tit. l. 15. Tauri. Xaravia ad l. unie. C. de secund. nupt. Ita ut tantum usumfructum habeat, proprietatem verò, si ve res ipsas cogatur liberis prioris mariti, à quo profectæ sunt, servare. Hujusmodi lucra sunt donationes inter vivos, hæreditas, legata, fideicommissa, l. femina 3. C. hoc tit. novel. 22. de nupt. §. si verò præster: exponunt Scipio Gentil. de secund. nupt. c. 9. Alberic. Gentil. de nupt. lib. 6. c. final. & si filii ex primo matrimonio decedant viva matre, ad suos liberos transmittunt hujusmodi proprietatem, exclusâ matre, l. in quibus, l. si quis prioris, C. hoc tit. Scipio Gentil. de secund. nupt. c. 13. per tot. Marin. lib. 2. resol. c. 273. fuscæ varias quæstiones in foro obvias circa hanc pœnam resolvunt Castillo tom. 1. contr. ov. lib. 1. c. 2. & 3. & de usufruct. c. 62. Deinde non possunt vir aut mulier ad secundas nuptias transeundo plus in novum conjugem ex suis bonis ullo titulo, vel inter vivos, vel mortis causâ transferre, quàm dederit, aut reliquerit uni ex liberis prioris matrimonii, cui minimum dedit, aut reliquit; dum tamen id quod filio reliquit, non sit minus portione legitima, l. hac edictali, C. hoc tit. Novel. de nupt. §. optimo. His pœnis punitur mulier etiam post annum nubens. Nunc videamus quibus pœnis afficiatur, si intra annum luctus secundum matrimonium celebret? Et primò infamiâ notatur, ut supra probavi. Apud alios dotem amittit, Oforius lib. 3. de rebus Eman. ibi: *Vidua, quæ ante annum post virorum obitum nubunt, dotem amittant.* Deinde non potest omnia bona sua in dotem secundo marito dare, quod alias ei licet, l. mulier bona, ff. de jure dot. l. nulla, C. eod. tit. & talis mulier nihil potest ex ullo testamento capere, nec hæreditatis, legati, vel fideicommissi titulo, novel. 22. Justin. §. sed nemo, & §. quidem: & omnia à marito relicta amittit, non solum quoad proprietatem, verum & quoad usumfructum, l. 1. & 2. C. hoc tit. Nec potest succedere propinquis, & cognatis ultra

ultra tertium gradum, d. l. i. in fin. quas pœnas probant, & explicat Scipio Gentili de secund. nupt. c. 17 & 18. Cujac. in Novel. 2. & 12. Christineus tom. I. decis. 271. qui resolvit eam pœnam non incurere, si ex voluntate defuncti, vel liberorum primi matrimonii nupserint. in tom. I. decis. 223. videndus Castillo tom. I. controv. cap. 1.

6. Huc usque egimus de nuptiis ex jure civili, ut ad sacros canones, & sanctos Ecclesiæ Patres perveniamus, de eis loquentes. Et sciendum est, antiquum fuisse Montani errorem, quem postea ejus sectatores Montanistæ, Novatus, & tandem Tertul. sequuti fuerunt, secundas nuptias illicitas esse; quem damnarunt Patres Concilii Nicæi, can. 8. ibi: *Si quis voluit venire ad Ecclesiam Catholicam ex Novatianis, placuit sancto Concilio, ut ordinentur, & sic maneat in Clero; ante omnia autem hanc habeant ab eis confessionem, quam per scripturam exigi oportet, ut fateantur se cum omni consensu Eccl. Cathol. statuta observaturos, id est communicaturos se & his forte qui secundas nuptias sunt experti.* In Concil. Carthag. 4. can. 11. inter ea quæ ab Episcopo ordinando exquirenda præscribuntur, illud unum est, an secunda matrimonia damnet. Simile etiam decretum extat in Concil. Tolet. 3. can. 10. in Concil. Florent. sub Eugen. IV. ibi: *Quoniam nonnullos asseritur quartas nuptias, tanquam condemnatas, respicere, ne peccatum ubi non est, esse putetur, cum secundum Apostolum mortuo viro mulier sit ab ejus lege soluta, ut nubendi cui vult habeat facultatem in Domino, nec distingatur mortuo secundo, vel tertio: declaramus, non solum secundas, aut tertias, aut quartas, atque ultiores, si aliquod impedimentum canonicum non obest, licite contrahi posse; commendatius esse tamen dicimus, si ulterius conjugio abstinere, in castitate permanserint.* Confutavit eundem errorem gravi rationum pondere D. Ambros. lib. 1. de viduis, D. Hieron. de monogam. ad Germaniam, ubi concludit: *Damnamus secunda matrimonia? minime, sed prima laudamus: abjiciamus de Ecclesia bigamos? absit, sed monogamos ad continentiam provocamus.* Epiphanius adversus Montanos hæres. 59. D. Chrysostr. hom. 7. in epist. 2. Pauli ad Timoth. ubi de amicis defunctorum loquens, qui viduas, filiasque eorum tuerentur ac diligunt, ait: *Audiant ista mulieres, maxime quæ appetunt secundas nuptias, ac defuncti viri maculant thorum, quæque priorem dilexerunt virum: non istud nunc loquor, quod secundas prohibeam nuptias, aut immandas esse putem; nec enim permittit hoc Paulus, qui ori meo frænum imposuit, dicens prima ad Corinth. 7. si autem nupserit, non peccavit; ceterum beatorum erit si sic permanserit.* Salvianus de gubern. Dei ad finem, ibi: *Quid agis stulta persuasio? peccata interdixit Deus, non matrimonia.* Baronius anno 51 n. 49. & anno 173. n. 7. Etiam secundas nuptias improbabant Magdeburg. Turrianus lib. 1. pro can. Apost. cap. 1. Basil. q. 3. fol. cap. 8. pag. 172. Tertullianus, Baronius anno 201. n. 12. & alii hæretici, de quibus Baronius anno 254. n. 206. & 207. Sed cum Ecclesiæ PP. ardentissimo quodam pudicitia zelo ad castitatem fideles sæpe sapius exhortarentur, & in secundis nuptiis aliquam speciem incontinentiæ dari cognoverint, ut & prophani scriptores agnoverunt, non ita commendarent secundas nuptias, sed tantum concesserunt, & permiserunt. D. Hieronymus adversus Montanum, & ad Marcellam lib. 3. epist. II. ibi: *Nos secundas nuptias, non tam appetimus, quam concedimus.* D. Chrysostr. ubi supra, & homil. 2. in epist. ad Titum, ibi: *Nostis profecto omnes, quod etsi per*

leges Romanas secunda nuptia permittuntur, multis tamen ea res accusationibus patet. Ambrosius, & Nazianzenus relati à Cujac. in præsentia, alii plures congesti ab Espenoco in tract. de statu viduitatis, per totum Gregorius III. epist. 1. ad Bonifac. Archiepisc. cap. 6. ibi: *Et si valueris devotam doce, ne cui uxor obierit, amplius quàm duabus debeat copulari.* 1. Dartis ad 31. q. final.

7. Quibus ita animadversis ratio præsentis assertionis ex eo provenit, nam cum secunda nuptia legitima sint, nec tantum ab Apostolo permittitur, verum ab Ecclesiâ approbata tot Conciliis supra relatis, non debet legalis infamiæ sustinere jacturam vidua, quæ intra annum luctus ad secundas nuptias convolvavit, cum talis juris civilis dispositio attendi, aut observari non debeat in hac sacramenti matrimonii parte contra sacros Ecclesiæ canones supra relatos. Accedit, nam Ecclesiâ saluti animarum consulere, prospicereque curat, & ut peccata vitentur, intendit; unde cum non levia, nec pauca peccata a viduis juvenibus committi possent, negata illis facultate secundò nubendi, quia ut ajunt D. Cyprianus lib. 3. de bono patientiæ, ibi: *Tuetur in virginibus beatam integritatem, in viduis laboriosam castitatem.* Tertul. li. ad uxorem: *Vidua habet aliquid operosius, quia facile est non appetere quod nescias, & averfari quod desideraveris: nunquam gloriosior continentia, quæ jus summi sentit; quæ quod videtur, novit: poterit felicior haberi, aut vidua laboriosior illa, quod bonum semper habuit, ista quod bonum sibi invenit: in illa gratia, in ista virtus coronatur.* Ut ergo Ecclesiâ imbecillitati & facultati humanæ succurreret, rectè decrevit, absque ulla infamiæ nota posse viduas ad secundas nuptias transire, ne aliàs in peccati occasionem inciderent, si infamiæ metu à secundis nuptiis arcerentur. Ob quam etiam rationem Patres Concilii Turon. celebrati anno 1448. can. 3. prohibuerunt clamores, qui in contemptum secundò nubentium per aliquas Germaniæ urbes fiebant, quibus quasi conyitiis, & probris vidui nubes lacerabantur, ibi: *Insultationes, clamores, sonos, & alios tumultus fieri solitos in secundis, vel tertiis quorundam nuptiis, quos Charivarium vulgo appellant, propter multa, & gravia inconvenientia, quæ inde sequuntur, fieri omnino prohibemus sub excommunicationis sententia, & alia pena arbitrariorum.* Ubi quid per Charivarium intelligatur, eruditè exponunt Salmasius in notis ad Vespiscum, fol. 493. Cironius in parat. ad hunc titulum. Petr. Greg. l. 38. synag. c. 4. Gothofred. in l. item 15 §. unde 59. de injuriis, lit. G. Hunc etiam abutsum tollendum momenta & Ecclesiæ Mediol. lib. 4. tit. 2. ibi: *Quæ in nuptiis indecorè fiunt, ea ab Episcopis eripi omnino visum est.* Porro ipsum tum potissimum minime ferendum, duæ illæ depravato morum usu introductæ corruptelæ: una scilicet cum certa quadam pecunia ab eis extorquetur, qui ex alieno solo, alienave parochia uxorem ducunt. Altera cum per vicos, & plateas, quæ secundo nupta ducunt, clamores, tumultus, & voces, à profano Gentilium more non abhorrentes, ac strepitus hominum, quæ si exograndis secundis nuptiis eduntur. Eas sane à Christiana pietatis institutione, atque moribus, & à matrimonio, quod celebratur sanctitate, Episcopus cum omni alia pastorali officii sui ratione, tum propositis etiam pœnis, censurisque extirpari, ac plane funditus tolli curet. Reperiuntur hæc acta in tom. 14. Conciliorum.

Etiam communitas Cordubii in suis statutis, cap. 127. referente Novarino in aqua nuptiali, l. b. 6. excursu 23. in eos qui in via se opponebant iis, quæ

7. Traditur ratio decem dendi.

quæ ad secundas nuptias transibant, ita statuit: *Mandamus, ac iubemus, quod si contigerit aliquem transducere nuptiam suam, quæ fuerit vidua, non possint, nec debeant aliqui facere seragium, vel impedimentum aliquod, aut claudere viam; sed libere eos dimittant, & iter ad eorum beneplacitum quoquo modo permittant, nec transcentes cogant ad aliquid exhibendum, aut dandum, nisi hoc de eorum processerit voluntate, & liberalitate, ac oblatione; & qui contra fecerit, utendo aliquo Sforzio in liminibus, cadat ad poenam librarum quinquaginta pro qualibet vice, standi pariter dies tres in carceribus. Eandem quoque poenam incurrant omnes illi, qui temerarius præsumpserint facere mutatas.*

8. *Disolvitur dubitandi ratio.* Nec obstat dubitandi ratio supra adducta, quæ motus Alberic. Gentilis lib. 6. de nuptiis, cap. final. exstimavit infamiam notam ab uxore nubente intra annum luctus Ecclesiam auferre non potuisse, nec D. Paulum in præsentibus expressè de ea egisse, sed tantum Apostolum nuptias secundas approbasse, & confirmasse, contra hæresim pullulantem de secundis nuptiis; non verò contra Romanorum leges honestate subnixas aliquid decrevisse; quod latè pessimo illo animo, quo alias Pontificum decisiones pertractat, probat Scipio Gentil. ejus frater, non solum sanguine, verum & religione; affirmatque cap. 18. de secund. nupt. per Innocentium in præsentibus tantum sublatam esse infamiam poenam in terris Ecclesiarum, non verò in aliis provinciis, ubi Ecclesia non exercet temporalem jurisdictionem; in eisque hodie vigere juris civilis sanctiones, tam quoad infamiam notam, quam quoad alias poenas supra relatas. Verum sententia hæc censurâ potius, quam emendatione digna est. Paulus Eleazar, Raynerius, Baldus, & Ancharanus relati ab Alberic. Gentili dicto cap. finali, affirmant hodie vigere omnes civiles poenas, si ad sit periculum fetus, seu turbationis sanguinis; aliàs viduam impunè ad secundas nuptias transire, ex præsentibus textu. Sed hæc etiam sententia omisâ, dicendum est, infamiam poenam jure civili hoc casu statutam, omninò sublatam esse in præsentibus textu, & antecedenti: licet enim Apostolus tantum approbasset secundas nuptias, licitasque esse docuisset, exinde rectè deduxerunt Urbanus, & Innocentius III. in præsentibus, non incurrere infamiam notam secundò nubentes, cum facultate à jure & Apostolo concessa utantur, & per consequens nulla infamia notari, abrogatis Juris Cæsarei sanctionibus. Nam sicut in eis sæpius dispensabat Princeps, ut supra retuli, & in casu in quo vidua erat prægnans factum fuisse, ex Tacito, & Suetonio probat Gentilis dicto cap. finali. meritò majori ratione potuit Ecclesia eas leges in totum abrogare, ex rationibus supra adductis, ut peccata vitentur; præcipuè cum in his rebus ad sacramenta pertinentibus Principes sæculares aliquid statuere nequeant, ut in terminis matrimonii probavi in cap. 1. de spons. Nec obstat quod in dicto cap. 2. §. 7. poena hæc infamiam transcripta legatur; nam in eo textu Gratianus transcripsit integrum ferè edictum Prætoris, de his, qui notant. infam. non tamen idèd aliquam vim canonicæ sanctionis textus ille habet, juxta tradita in apparatu ad hæc commentaria. Rectè tamen animadvertit Germonius lib. 2. animad. c. 14. quod licet in præsentibus permittatur viduis intra annum luctus alios maritos accipere, & easita licitè ad secundas nuptias transire possit; tamen mulierem, quæ dubia est, an gravis relicta sit, vel non,

cum secundo viro commiserit non debere, donec certò cognoscat se gravidam, vel non, esse.

His consequens est celebris quæstio, tam apud antiquos, quam neotericos agitata, an per sacros canones relatis in præsentibus capite, & antecedenti, ita abrogatæ sint sanctiones juris civilis circa poenas impositas secundò nubentibus, ut non solum secundò nubens infamia non notetur, verum & aliis poenis supra relatis immunis sit? In qua quæstione Glossa in l. 1. verbo honorarias, C. hoc tit. Panormit. in præsentibus, & alii relati à Thoma Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 87. num. 2. existimaverunt, jure canonico omnes poenas legales contra secundò nubentes sublatas fuisse. Moventur ex sequentibus fundamentis: Primò, quia mens, tam Urbani, quam Innocentii in præsentibus ea fuit, ne mulier rem licitam faciens, cum permisso Apostoli, & approbatione Ecclesiarum, & jure suo utens, poenam sustineret; nam qui secundum jus operatur, poenam non meretur, l. Decuriones, C. ex quib. caus. infam. l. aliud, §. fraus, Digestis, de v. f. & quod jure permittente fit, impunè factum dicitur, l. sancimus, C. de administ. tut. l. Gracchus, C. ad l. Jul. de adult. Secundò quia matrimonium libera esse debent: sed si in hoc casu poena incurratur, non adest voluntas libera, cap. gemma, de spons. ergo nullâ afficiendi sunt poenâ secundò nubentes. Tertio quia in præsentibus textu ait Innoc. Tibi, vel ei qui te duxerit, in jacturam, vel infamiam ab aliquo imputetur. Unde Panormit. jacturam refert ad bona, infamiam ad pudoris notam, Alii, ut sunt Cinus in l. 1. C. de secund. nupt. Mancinus lib. 2. genial. cap. 140 quem transcripsit Barbosa tom. 6. collect. ad hunc textum. Scipio Gentil. de secund. nupt. c. 18. credunt solam infamiam poenam sublatam esse, cum de ea expressè Pontifices egerint; reliquas verò poenas stare adhuc, & ob stare mulieri, ne intra annum luctus transeat ad secundas nuptias. Sed illis ommissis placet communis sententia, videlicet, ut quæ merè sunt poenæ, sublatae sint, nec hodie committantur, quæ verò præstationem continent, & in favorem filiorum prioris matrimonii constitutæ sunt, vigeant, adhuc; eas patiatur secundò nubens: ita docuerunt Cov. 2. p. de matrim. c. 3. §. 9. Matienzo in l. 17. tit. 1. lib. 5. recop. plures congesti à Valenzuela consil. 13. n. 25 Corralius lib. 3. m. c. 1. n. 6. Frago de regim. Christ. Reip. 3. p. lib. 3. disp. 6. §. 4. Christineus tom. 1. decis. 336. Castillo d. lib. 2. c. 2. Coita in cap. si pater, verbo Legavit, n. 34. de test. in 6. Barbosa in præsentibus, Rota apud Cenam decis. 121. Pro quorum sententia expendo textum vulgo non notum in cap. ex parte 67. de appellat. ubi supponit Greg. IX. matrem transcentem ad secundas nuptias amississe tutelam filiorum prioris matrimonii; quæ poena à jure civili inflicta est matribus secundò nubentibus, l. final. C. hoc tit. Authent. sacramentum, C. quando mulier tutela: probant Scipio Gentil. de secund. nupt. cap. penult. per totum. V. clausus de privil. pauper. 2. p. q. 60. per tot. Marini lib. 1. resol. c. 166. Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 88. n. 10. Aliud enim est poenam incurrere ob secundas nuptias, aliud autem privari propterea aliquo commodo, quod non aliter conceditur quam abstinendo à nuptiis. Itaque si conjux legaverit conjugi centum sub conditione, ne transeat ad secunda vota, legatum amittit, nisi paruerit conditioni, Authent. cui relictum, C. de indict. viduit. quæ decisio non est poenalis, sed favens voluntati testatoris, ut expendit Acoita in l. cum tale, §. si arbitratu: & ita hæc conditio admittitur in viduis, non verò in virginibus, repugnante lege Julia Miscella, l. quon-

riens 22. l. cum talē 17. §. *Mavia*, l. *Titia* 100. ubi plura *Aegidius Hortens.* de condit. & demonstr. contra quam expendi solent textus in l. final. ff. de stat. l. l. cum ita 63. §. ult. l. *Titia* 85. §. final. ff. de condit. & demonstr. l. 3. C. de condit. inser. l. non dubium, ff. de legat. 3. juxta quam distinctionem facile cognoscitur, quibus pœnis ex suprâ relatis afficiatur vir, seu uxor teneatur, quod, & ad proximam sigillatim de eis agentes prosequuntur *Thomas Sanchez d. lib. 3. disput. 87.* *Fragoso & Valenzuela supra*, fusè *Michelorus de fratribus 3. p. cap. 13.* *Azevelo in l. 4. tit. 1. lib. 5. recopil. Matienzo in l. 3. glos. 7. cod. tit. & libro*, *Cervantes & A. Gomez*, & alii *Taurista in l. 14. & 15. Tauri*, *Trentacinquus lib. 3. resolut. de matrim. res. 15.* *Fontanel. de pact. nupt. claus. 5. glos. 8. p. 11. n. 7.* *Cyriacus contro. 135.* *Gutierriz de matrim. q. 108.* *Thefaurus q. forens. lib. 1. q. 28.* *Surdus de aliment. tit. 7. q. 22.* *Peregrinus de jure fisci lib. 3. tit. 15.* *Mieres de majorat. p. 11 q. 54. n. 7.* *Mastrillus decis. 212.* *D. Perez in l. 5. tit. 1. lib. 5. Ord. Leon. tom. 2. decis. Valenzuela 158.* *Valenseus consult. 16.* qui probat arrhas à priori marito acceptas non teneri uxorem secundò nubentem reservare filiis prioris matrimonii.

10. Sed præsentī assertioni primò obstat textus in *can. 5. Concil. Tolet. 13.* ubi PP. Hispani ita sanxerunt: *Execrabile facinus, & ad sævæ admodum iniquitatis est opus, defunctis Regibus superstitis ejus conjugis regalem thorum appetere, & horrendis pollutionum maculis fordidare. Quis enim Christianorum æquanimiter ferat defuncti Regis conjugem alieno postmodum connubio uti? aut sequenturi Principis libidini subjugari? & quæ fuit domina gentis, sit postmodum prostibulum fœdicitatis? & quæ thoris excitis regalibus honoris Regi sublimitate conjuncta, stupris eorum, vel conjugis, quibus dominata est, abdicetur ut reproba? Quid ergo si moriuntur Principes, numquid inhonorandus relinquantur sui corporis partes? Aut qui ad gaudia cœlestia Christiani transeunt Reges, propterea ad contumeliam in seculo eorum devocanda sunt conjuges? Nusquam ergo inhonorandum esse oportet, quod honorandum convenerit opportune haberi. Nulli ergo licebit superstitem Reginam sibi in conjugio ducere, non fordidis contractibus maculare: non hoc secutus Regibus licitam, non tanquam hominum licet esse permissum. Quod si facere tale aliquid quisquam præsumpserit, quo aut superstitem Reginam post decedentis Principis mortem sibi in connubio copulet, aut adulterinâ pollutione contamineat, sive sit Rex, sive quilibet hominum, qui hujus nostre sanctionis sententiam violare præsumpserit, sit ab omni communione Christianorum seclusus, & sulphur ei cum diabolo contradatur ignibus exurendus. Ex quibus verbis expressè deducitur, ab Ecclesia improbari secundas nuptias cum vidua Regis celebratas, Igitur indistinctè verum non est, secundas nuptias, juxta factos canones licitas esse. Pro cuius canonis expositione sciendum est, quod licet secundæ nuptiæ ab Ecclesia approbata, permissæque sint; tamen quibusdam viduis propter honestatem, & dignitatem prioris mariti prohiberi ad secundas nuptias transire, ut viduis Subdiaconi, Acolyti, & Exorcista, in *can. 16. Concil. Matifcon. 2.* Illud quoque rectum nobis visum est disponere, ut quæ uxor Subdiaconi, vel Exorcista, vel Acolyti fuerat, mortuo illo, secundo se non audeat sociare matrimonio; quod si fecerit, separaretur, & in cœnobis puellarum Dei tradatur, & ibidem usq; ad exitum vite sue permaneat. Deinde quia*

indecens videretur Regiæ dignitati viduam Regis alteri privato viro conjungi, immò quia facile ita pax regni turbaretur, statutum fuit in *d. can. 5.* ne uxores Regum Gothorum post mortem eorum possent secundis nuptiis copulari. Referunt, & illustrant *Yepes 2. p. chron. D. Benedicti, anno 340.* *Mariana de reb. Hispan. lib. 6. c. 17. & 18.* *Bassæus in chron. Hispan. anno 684.* *Sahabreda in chron. Gothic. in Erbigio, & Egica*, *D. Joannes de Larrea decis. 5. Granat. num. 22.* quod & apud Hebræos observabatur, apud quos Regis uxor vidua amplius nuptul non dabatur, ut tradit *Rex David in suo diction. ex eo Theodoretus in lib. 2. Regum, q. 89.* & in Gallia idem statutum fuisse à *Carolo IV. Imperat. & Bohemiæ Rege*, constat; siquidem sanxit, ut si viduæ Regis oblitæ decoris, & Majestatis Augustalis, alicui etiam Principi nubere, præter dotem exilio insuper multarentur, ut referunt *Dubravius lib. 22.* *Spondanus in continuat. Baronii, anno 1378. num. 24.* Et quia adhuc non satis prospectum fuerat paci & quieti Regni Gothorum, cautum fuit in *Concil. Casaraugust. can. 3.* ut viduæ Regum necessariò cogenerentur vitam monasticam profiteri, cujus canonis verba retuli in *can. 72. Concil. Illiber.*

Secundò suprâ traditæ assertioni obstat textus in *cap. hac verò 27. q. 1.* ubi agitur de illis foeminis, quæ post promissam castitatem matrimonium contraxerunt. Et ait *Innoc. II.* puniendas esse ex ea ratione, quia *Apostolus 1. ad Timoth. cap. 5.* ait: Quod illæ quæ à proposito viduitatis discesserunt, habent condemnationem, quia fidem datam irritam fecerunt: ergo quia non licet viduis ad secundas nuptias transire. Quem textum aliqui relati à *Tiraq. in l. boves, §. hoc sermone, ff. de v. f. acceperunt de fide data à vidua marito defuncto*, juxta illud *Virgil. 4. Aeneid.*

Nec servata fides cœneri promissa Sicheo.
Juxta *Philostrotum in vita Apollonii lib. 3.* ubi affirmat, uxorem ad secundas vota transeuntem, jura conjugis violare, ideoque animam defuncti valde contritari ob secundum superstitis connubium; & *Lucanum, qui lib. 3. introducit Juliam in somnis Pompeji apparentem*, & dicentem se indignatam esse, quia ille secundas celebrasset nuptias, ibi:

Conjuge me letos duxisti Magne triumphos.
Et apud *Egesippum lib. 2. cap. 2.* *Alexander filius Herodis defunctus in somnis apparet Glaphira conjugis, quæ ad secundas nuptias transierat*, ei ita ait: *Hec Glaphira, promissa fides? ita amores erga te servasti meos? sed cur adolescentula secundas nuptias non refugis; etiam nec tertias, ut divitiis maneat contumelia mea. Sed eâ omisâ sententiâ, verius dicendum est, viduas, de quibus in eò textu, Deo promississe castitatem, juxta tradita in *cap. vidua. de regul. cap. infirmante, qui cleric. vel nov.* Unde ad secundas nuptias transire non poterant propter votum castitatis emissum, non verò quia secundæ nuptiæ illicitæ essent: quo modo etiam accipiendus est textus in *can. 21. Concil. Arlan.* in illis verbis: *Penitentes, quæ defuncto viro alii nubere præsumpserint; vel interdicta familiaritate se cum extraneo junxerint, cum eodem ab Ecclesia lœmibus arceantur: hoc etiam de viro in penitentia posito placuit observari.* Ubi non idèd à communione arcentur, qui matrimonium contraxerunt, quia ad secundas nuptias transierunt, sed quia cùm essent in statu penitentia, non poterant matrimonium contrahere; quia quasi religiosi habebantur, quoad castitatem servandam pro toto tempore solennis penitentia, ut probavi*

bavi

bavi in can. 9. Concil. Illiber. & ita quia contra propriam professionem conjugum inierunt, à communione Ecclesie arcentur.

12. Deinde supra traditæ assertioni opponi videtur D. Clemens lib. 3. *constit. Apost. cap. 20.* in illis verbis: *Nam & illud scire oportet, monogamiam quidem, id est simplex matrimonium, si legitimum sit, justum esse, utpote Deo probatum, digamiam vero, id est iterum nubere post promissionem, sceleratum esse (loquitur Sanctus de viduis, de quibus proximè agebamus) non quidem propter conjugium ipsum, sed propter mendacium: tertium conjugium intemperantiæ indicium ostendere: quartum quidem conjugium, & deinceps plane libidinem esse, & manifestam impudicitiam. Deus enim unam uxorem dedit viro suo cum creavit: erunt enim, inquit, duo in carne una.* Et quibus verbis apparet, tertias, quartasq; nuptias omnino improbatas esse ab Ecclesia, quod & expressius docuit Sanct. Basil. in *epist. ad Amphilocho. can. 4.* his verbis: *Trigamorum, & polygamorum eundem canonem distinximus, quem in digamis proportionem; annum enim in digamis, alii vero duos annos, trigamos autem septem tribus, & quatuor annis segregant. Id autem non amplius conjugium, sed polygamiam appellant, vel potius castigatam fornicationem. Et can. 50. Trigamia lex non est, quare tertium matrimonium non approbetur: verumtamen ea ut Ecclesia inquinamenta videmus, sed publicis condemnationibus non subijcimus, ut qua soluta, ac profusa fornicatione sunt magis expetenda.* Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, Ecclesiam nunquam damnasse secundas, tertias, quartasve nuptias, sed incontinentiam eas celebrantis: siquidem, ut supra probavi, semper aliquid incontinentiæ continet iteratum matrimonium; & ita dum hæc præsumptio augetur, magis in eo, qui quartò nubit, ac in eo qui tertio; & magis in eo qui tertio, quàm in eo qui secundo: idè PP. Ecclesie mitius cum digamis, quàm cum trigamis se gesserunt, & dum hanc intemperantiæ speciem increparunt, asperioribus usi sunt verbis, trigamiam ipsam honestam fornicationem appellantes: & Hormisdas Pontifex relatus à Carnotensi p. 8. *Decreti, cap. 161.* ait: *Ne quisquam amplius, quàm duas accipiat uxores; quia jam tertia superflua est.* Non quia nuptias ipsas improbat, sed potius intemperantiæ, propter prædictum incontinentiæ signum, quod plerumq; deest, cum ex honesta causa iteratur matrimonium, veluti quia ex primo, & secundo liberi non supersunt. Unde in decreto Concil. Constant. ad conciliandos Monachos, & Clericos factò, quod Unionis dictum fuit, trigamia interdicitur viris quadraginta annos natis, nisi liberis careant; quod constituit & Constantinus Porph. ut refert Harmenop. lib. 4. *promptuarii, tit. 7. §. 3.* quo modo accipiendi sunt D. Chrysostom. relatus à Gratiano in *cap. hac ratione 31. quest. 1.* D. Gregor. Nazianz. in *Mattheum*, dum ait: *Prima nuptia legis sunt, secunda indulgentia, tertia vero ex transgressione.* Quod docuit Sanctus, propter signum intemperantiæ, non quia senserit secundas nuptias illicitas esse. Pari ratione Athenagoras in *apolog. pro Christianis, ad Antonium, & Commodum*, secundum conjugium duorum adulterium esse dixit: ergo propter intemperantiæ & incontinentiæ signum PP. Ecclesie modò secundas, modò tertias, modò quartas nuptias contractas severius increpabant. Nec

tunc obstat D. Hieronymus lib. priori contra *Jovinianum*, ubi inquit: *Quod si excedatur nihil referre, secundus, an tertius sit, quia desinit esse monogamus.* Ergo non rectè constituimus differentiam inter trigamiam, & tetragamiam. Nam respondetur, non ita esse accipiendum D. Hieronymum, quasi digamiam, trigamiam, & tetragamiam pares fecerit; sed hoc voluit docere, quantum pertinet ad amittendam gloriam monogamiæ; nihil referre inter illas; referre tamen quoad intemperantiæ, seu incontinentiæ majorem, vel minorem præsumptionem.

Ex his etiam accipit lucem textus in *can. 8. Concil. Neocæsar.* in illis verbis: *Presbyterum convivio secundarum nuptiarum interesse non debere, maxime cum præcipiatur secundis nuptiis penitentiam tribuere. Quis ergo erit qui propter convivium illis consentiat nuptiis.* Refert Gratianus in *c. de his, 31. q. 1.* Ex quibus aperte deducitur, penitentiam injungi secundo nubentibus; ergo quia nec licet, attentis Ecclesie canonibus, ad secundas nuptias transire. Pro cuius canonis expositione, postquam alia adduxit Bellarminus lib. 1. *de matrim. c. 9.* tamen concludit, Concilium illud provinciale esse, & sic statuere non potuisse contra Concil. Nicænum supra relatum. Sed licet Concil. Neocæsar. provinciale esset; tamen approbatum reperitur à Leone Papa in *c. de libellis 20. dist. in Concil. Nicæno*, ut refertur in *Florentino sess. 7.* Etiam ipse Bellarminus ibi, & lib. 1. *de Concil. c. 8.* existimat, in eo canone non prohiberi secundum matrimonium, sed tantum solennitatem ipsius, hoc est benedictionem secundi conjugii, juxta tradita supra in *cap. 1.* Asserit ergo Bellarminus, in eo canone non imponi penitentiam secundo nubentibus, & presbyteris illis nuptiis inter essentibus, quia secundas nuptias celebrarunt, sed quia cum solenni benedictione eas celebrare ausi fuerunt contra sacros canones; quam interpretationem sequuntur *Transm. de polyg. lib. 1. q. 11. c. fin. Corjol. in not. ad eund. can. D. Randol. in c. aliter. 30. q. 5. c. 10. n. 5.* Sed subtiliter Basil. *Legion. lib. 7. de mar. c. 52. n. 18.* affirmat in eo canone penitentiam imponi secundo nubentibus, quia nuptiæ fuerunt clam celebratæ, ut in *can. 1. Synod. Laod.* qui fortè in eo canone innovatur. Sed his ommissis sententiis verius dicendum est, textum in *d. c. de his*, accipiendum esse juxta proximè tradita; non idè enim supponitur in eo, penitentiam imponi secundo nubentibus, quia secundæ nuptiæ sint per sacros canones improbatæ, sed propter incontinentiæ signum, quod PP. Ecclesie Orientalis voluerunt aliquo penitentia, etsi brevi tempore expiari, & purgari, anno videlicet in secundo nubente, triennio in trigamo, quo modo accipiendus etiam est *can. 1. Synodi Laodic.* ubi ita legitur: *De eo quod oportet secundum ecclesiasticum canonem eos, qui liberè & legitime secundis nuptiis juncti sunt, pauco tempore excepto, vacare orationibus & jejniis, & secundum veniam reddi eis communionem.* Et etiam Martin. Brach. qui lib. 2. *sua collect.* cap. 38. ita dictum canonem Concilii Neocæsar. transcripsit: *Presbyterum ad secundas nuptias convivium fieri non oportet; propterea hi, qui ad secundas nuptias veniunt, penitentiam postulant. Quomodo potest Presbyter esse qui propter convivium interest tali conjugio? Manet ergo Ecclesie PP. secundas nuptias approbasse, permisisseque; sed propter intemperantiæ signum illas celebrantibus per aliquod tempus penitentiam injunxisse.*